

2025 METŲ XXXIV LIETUVOS MOKINIŲ ISTORIJOS OLIMPIADOS PROGRAMA

Lietuva parlamentinės demokratijos laikotarpiu (1920 m. gegužės 15 d. – 1927 m. balandžio 12 d.)

VIDAUS POLITIKA

Steigiamasis Seimas. Rinkimai į Steigiamąjį Seimą. Politinių partijų įvairovė. 1920 m. gegužės 15 d. rezoliucija. Trečioji Laikinoji Konstitucija. Mažasis Seimas ir jo veikla. Seimo institucijų ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai. Žemės reformos įstatymas. Lietuvos universiteto įsteigimas. Nacionalinės valiutos (lito) įvedimas. Nuolatinės konstitucijos priėmimas. Ministrų kabinetai ir jų vidaus politika.

I Seimas. Seimo rinkimai ir jų rezultatai. Partinė seimo sudėtis. Valdanti koalicija. Tautinės mažumos seime. Vyriausybės sudarymo sunkumai. Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai. Partiniai nesutarimai Seime. Vyriausybės veikla.

II Seimas. Seimo rinkimai ir jų rezultatai. Seimo sudėtis. Seimo prezidiumas, komisijos, frakcijos. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai. Seimo santykiai su vyriausybėmis. Vykdomosios valdžios kontrolė. Seimo statuto parengimas ir priėmimas. Akcinių bankų įstatymas. Žemės reformos įstatymo papildymai. Ypatingų valstybės apsaugos įstatymų pakeitimas. Spaudos įstatymo pakeitimai. Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas. Darbo inspekcijos įstatymas. Socialinių visuomenės gyvenimą reglamentavę įstatymai (Socialinio draudimo valdybos, Ligoninių kasų). Pradinių mokyklų įstatymų pakeitimas. Vidurinių ir aukštesniųjų mokyklų įstatymas. Aukštesniųjų specialiųjų ir Žemės ūkio mokyklų įstatymas. Savivaldybių rinkimų įstatymų pokyčiai. Klaipėdos krašto seimelio rinkimų įstatymo priėmimas. Švenčių ir išieginų dienų įstatymas.

III Seimas. Rinkimai ir jų ypatumai. Seimo sudėtis. Koalicijos sudarymas ir jos partnerių santykiai seime. Seimo institucijų ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai. Amnestijos, Karo stovio panaikinimo, Spaudos, Biudžeto, Civilinės metrikacijos įstatymai. Baudžiamojo statuto pataisos. Vyriausybės finansų, sekuliarizacijos ir švietimo politika. Lietuvos kariuomenės modernizavimo siekiai. Pertvarkymų padariniai. Įtampa tarp valdžios ir opozicijos. Lietuvos Respublikos Prezidento veikla. 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo priežastys, aplinkybės, eiga ir padariniai. Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos veikla paskutiniaisiais III seimo veiklos mėnesiais. III seimo paleidimas.

UŽSIENIO POLITIKA

Lietuvos tarptautinis pripažinimas. 1920–1922 m. Lietuvos diplomatinės tarnybos pastangos siekiant *de jure* pripažinimo. Pripažinimai ir juos lėmę veiksniai. Sovietų Rusijos Lietuvai suteiktas *de jure* pripažinimas. Lenkijos Lietuvai suteiktas *de facto* pripažinimas. Didžiųjų valstybių (JAV, Ambasadorių konferencijos valstybių), Vatikano Lietuvai suteiktas *de jure* pripažinimas. Mažųjų Europos šalių (Danijos, Estijos, Latvijos, Norvegijos, Švedijos ir kt.) suteikti *de jure* pripažinimai ir jų reikšmė. Lietuvos priėmimas į Tautų Sąjungą ir jo reikšmė.

Užsienio politikos įgyvendinimas. Lietuvos užsienio politikos tikslai. Lietuvos diplomatinės ir konsulinės tarnybos veiklos kryptys, pasiekti rezultatai. Lietuvos santykiai su Lenkija, Sovietų Rusija / Sovietų Sąjunga, Vokietija, JAV, Didžiąja Britanija, Prancūzija, Vatikanu, Skandinavijos šalimis, Latvija ir Estija, Čekoslovakija. Lietuvos užsienio politikos problemos ir jų sprendimai. Ginčai su Lenkija dėl sienų (Vilniaus ir Vilniaus krašto). Lietuvos pastangos prisijungti Klaipėdos uostą. Lietuvos atstovybės Klaipėdos krašte veikla. Klaipėdos prijungimas ir jo pripažinimas. Lietuvos ginčas su Latvija dėl sienų. Džeimso Simpsono arbitražo komisijos veikla. Tautų Sąjungos tarpininkavimas (Lietuvos ir Lenkijos ginče; svarstant skundus dėl tautinių mažumų teisių pažeidimų; ginče su Vokietija dėl Klaipėdos krašto konvencijos įgyvendinimo). Ambasadorių konferencijos sprendimas dėl Vilniaus krašto priklausomybės.

1920 m. Tremtinių grąžinimo sutartis tarp Lietuvos ir Sovietų Rusijos. 1920 m. Taikos sutartis su Sovietų Rusija. 1920 m. Suvalkų susitarimas. 1921 m. Lietuvos ir Latvijos sienos sutartis. 1924 m. Klaipėdos krašto konvencija. 1926 m. Lietuvos ir Sovietų Sąjungos Nepuolimo ir neutraliteto sutartis. Sutarčių ratifikavimas Seime.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Šaltiniai:

1. *Baltijos valstybių vienybės idėja ir praktika 1918–1940 metais: dokumentų rinkinys*. Sud. Z. Butkus. Vilnius: LII leidykla, 2008.
2. *Klaipėdos problema Lietuvos užsienio politikoje 1919–1940 m. Dokumentų rinkinys*. Sud. A. Kasparavičius, Vilnius, 2023.
3. *Lietuvos ir Lenkijos santykiai: nuo Pirmojo pasaulinio karo pabaigos iki L. Želigovskio įvykdyto Vilniaus užėmimo (1918 m. lapkritis–1920 m. spalį)*. Sud. E. Gimžauskas. Parengė E. Gimžauskas, A. Svarauskas. Vilnius: LII leidykla, 2012.
4. *Sugadintas jubiliejus: Kazio Griniaus atsiminimai apie 1926 m. gruodžio 17 d. perversmą*. Sud. R. Misiūnas, Vilnius, 2023.
5. *Vyriausybės žinios. 1920–1940*. Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, prieiga per internetą: www.epveldas.lt; <https://www.epveldas.lt/preview?id=C10000143886> [periodiniame leidinyje publikuotos Lietuvos sutartys, susitarimai, konvencijos su užsienio valstybėmis, Lietuvos Seimų priimti įstatymai]

Literatūra (privaloma II ir III olimpiados etapui):

1. Bendikaitė, E.; Kasparavičius, A.; Kaubrys, S.; Laukaitytė, R.; Laurinavičius, Č.; Mačiulis, D.; Sirutavičius, V.; Stravinskienė, V.; Tauber, J.; Vaskela, G. *Lietuvos istorija, X tomas, 2 dalis, Nepriklausomybė (1918–1940 m.)*. Vilnius: LII leidykla, 2015.
2. Blažytė-Baužienė, D.; Tamošaitis, M.; Truska, L. *Lietuvos Seimo istorija XX–XXI a. pradžia*. Vilnius: Baltos lankos, 2009, p. 38–207.
3. Blažytė-Baužienė, D.; Gimžauskas, E.; Laurinavičius, Č.; Mačiulis, D.; Rudis, G.; Svarauskas, A.; Vaičenonis, J. *Lietuvos istorija. X tomas, 1 dalis, Nepriklausomybė (1918–1940 m.)*. Vilnius: Baltos lankos, 2013.
4. Bukelevičiūtė, D.; Butkus, Z.; Černiauskas, N.; Grodis A.; Kasparavičius, A. P.; Polkaitė-Petkevičienė, G. *Socialiniai pokyčiai Lietuvos valstybėje 1918–1940 metais*. Vilnius: VU leidykla, 2016.
5. Bukelevičiūtė, D. *Lietuvos ir Čekoslovakijos dvišalių santykių dinamika 1918–1939 metais*. Vilnius: VU leidykla, 2010, p. 24–79.
6. Butkus, Z. *Lietuvos ir Latvijos santykiai 1919–1929 metais*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
7. Čepėnas, P. *Naujųjų laikų Lietuvos istorija, T. 1–2*. Vilnius, 1992.
8. Gaigalaitė, A.; Skirius, J.; Kasparavičius, A.; Veilentienė, A. *Lietuvos užsienio reikalų ministrai, 1918–1940*. Kaunas: Šviesa, 1999.
9. Grigaravičiūtė, S. *Skandinavija Lietuvos diplomatijoje 1918–1940 metais*. Vilnius: Saulabrolis, 2002, p. 49–133.
10. Kasparavičius, A. *Tarp politikos ir diplomatijos. Šventasis Sostas ir Lietuvos Respublika*. Vilnius: LII leidykla, 2008, p. 11–338.
11. Laurinavičius, Č. *Lietuvos–Sovietų Rusijos Taikos sutartis (1920 m. liepos 12 d. sutarties problema)*. Vilnius: Valst. leidybos centras, 1992.
12. *Lietuvos Respublikos ministrai pirmininkai (1918–1940)*. Sud. R. Čepas, Vilnius: Alma littera, 1997.
13. Mažeika, V. *Danijos santykiai su Lietuva 1918–1940 m.* Vilnius: LII leidykla, 2002, p. 21–223.
14. Pivoras, S. *Lietuva Švedijos Baltijos politikoje 1917–1991 m.: nuo pripažinimo iki jo atnaujinimo*. Kaunas: VDU leidykla, 2024, p. 29–181.
15. Rutenbergas, G. Lietuvos, kaipo nepriklausomos valstybės, susikūrimas ir jos pripažinimas tarptautinės teisės šviesoje. *Teisė*, 1927, Nr. 11, p. 35–51; tęsinys, Nr. 12, p. 28–63. Prieiga per internetą: www.epveldas.lt; <https://www.epveldas.lt/preview?id=LNB01351CF1-1927-Nr.11>; <https://www.epveldas.lt/preview?id=LNB01351CF1-1927-Nr.12>
16. Skirius, J. JAV suteikto tarptautinio pripažinimo Lietuvai 1922 m. problema. *Jurisprudencija*, 2002, t. 33(25), p. 42–52. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367180490022/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
17. Tamošaitis, M.; Svarauskas, A. *Nuo Kazio Griniaus iki Antano Smetonos. Valdžios ir opozicijos santykiai Lietuvoje 1926–1940 metais*. Vilnius: MELI, 2014, p. 1–127.
18. Valančius, K. L. *Lietuvos valstybės konstitucijos*. Vilnius, 2001.
19. Veilentienė, A. *Išsaugoti nepriklausomybę. Lietuvos Seimo veikla užsienio politikoje 1920–1927 metais*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2020.
20. Žostautaitė, P. *Klaipėdos kraštas 1923–1939*. Vilnius: Mokslas, 1992.

Literatūra (papildoma III olimpiados etapui):

21. Blažytė-Baužienė, D. Visuomenės pasirinkimas kodėl (pra)laimėjo III seimas. *Parlamento studijos*, 2009, nr. 8, https://journals.lnb.lt/ps-archyvas/Nr8/8_istorija_1.htm
22. Butkus, Z. *Tarp Trečiojo Reicho ir Trečiosios Romos. Vokietijos ir Sovietų politikos poveikis Baltijos šalių tarptautinei ir vidaus padėčiai tarpukaryje*. Vilnius: VU leidykla, 2019, p. 169–551.
23. Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*. New York: Tautos fondas, 1975.
24. *Didysis Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas. [T. 3], Lietuvos Respublikos seimų I (1922–1923), II (1923–1926), III (1926–1927), IV (1936–1940) narių biografinis žodynas*. Sud. A. Ragauskas, M. Tamošaitis.

- Vilnius: VPU leidykla, 2007. 847 p. Biogramos prieinamos LRS interneto svetainėje, „Seimas Lietuvos Respublikoje“: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35552&p_k=1&p_a=1000&p_kade_id=9
25. Eidintas, A. *Kazys Grinius*. Vilnius, 1993.
  26. Eidintas, A. *Lietuvos Respublikos prezidentai*. Kaunas, 1991.
  27. Eidintas, A. *Aleksandras Stulginskis. Lietuvos prezidentas – Gulago kalinys*. Vilnius: MELI, 1995.
  28. Grigaravičiūtė, S. Estijos, Latvijos ir Lietuvos pripažinimas *de facto* ir *de jure* Norvegijoje 1918–1921 metais. *OIKOS: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2022, nr. 2 (34), p. 27–57. Prieiga per internetą <https://doi.org/10.7220/2351-6561.34.2>
  29. Grigaravičiūtė, S. Lietuvos Seimas ir konsulinio tinklo kūrimas 1920–1927 metais. *Istorija*, 2008, t. 71, p. 3–12. ISSN 1392-0456. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/104440/1/ISSN2029-7181_2008_v_71.PG_3-12.pdf
  30. Griškevič, L.; Machovenko, J.; Paužaitė-Kulvinskienė, J.; Vaičaitis, V. A. *Lietuvos konstitucionalizmo istorija (istorinė Lietuvos konstitucija). 1387 m.–1566 m.–1791 m.–1918 m.–1990 m.* Vilnius: VU leidykla, 2016, p. 175–218. Prieiga per internetą: <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/12/V.-Vai%C4%8Daitis-et-al.-Lietuvos-konstitucionalizmo-istorija.pdf>
  31. Gueslin, J. Prancūzija ir Lietuvos klausimas (1920–1923 m.): tarp iliuzijų ir realios politikos. *Istorija*, 2002, t. 51, p. 33–34. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367156229118/J.04~2002~1367156229118.pdf>
  32. Gumuliauskas, A. *Lietuvos istorija (1795–2009 m.). Studijų knyga*. Šiauliai: Lucilijus, 2010, p. 115–191.
  33. Ilgūnas, G. *Kazys Grinius*. Vilnius: Pradai, 2000.
  34. Kasparavičius, A. *Didysis X Lietuvos užsienio politikoje. 1926 m. Lietuvos ir Sovietų Sąjungos Nemuolimo sutarties sudarymo analizė*. Vilnius: LII leidykla, 1996.
  35. *Lietuvos III Seimas – 1926–1927 išbandymų metai*. Vilnius: VU leidykla, 2013.
  36. *Lietuvos sienos. Tūkstantmečio istorija*. Vilnius: Baltos lankos, 2009, p. 104–153.
  37. *Lietuvos steigiamojo seimo (1920–1922 metų) narių biografinis žodynas*. Sud. A. Ragauskas, M. Tamošaitis. Vilnius: VPU leidykla, 2006. 554 p. Biogramos prieinamos LRS interneto svetainėje, „Seimas Lietuvos Respublikoje“: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35552&p_k=1&p_a=1000&p_kade_id=9
  38. Skirius, J. *Lietuvių visuomenininkas ir diplomatas Bronius Kazys Balutis*. Vilnius: Vaga, 2001, p. 226–238.
  39. Tamošaitis M., *Kazys Grinius ir jo bendražygiai Lietuvos politiniame gyvenime 1926–1940 m.* Vilnius: MELI, 2014, p. 1–64.
  40. Tamošaitis, M. *Atsisakęs būti Lietuvos diktatoriumi. Politikas Mykolas Sleževičius*. Vilnius: MELI, 2020.
  41. Tamošaitis, M.; Bitautas, A.; Svarauskas, A. *Lietuvos Respublikos 1918–1940 m. vyriausybės ministrų biografinis žodynas*. Vilnius MELI, 2016.
  42. Valsonokas, R. *Klaipėdos problema*. Fotografuot. leid. Vilnius: Vaizdas, 1989.
  43. Venclova, T. *Lietuvos istorija visiems, t. II*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2019.
  44. Vilkelis, G. *Lietuvos ir Lenkijos santykiai Tautų Sąjungoje*. Vilnius: Versus aureus, 2006.
  45. Žemaitytė-Veilentienė, A. Prezidentų rinkimų problemos ir jų konfliktų aplinkybės I ir III seimuose. *Parlamento studijos*, 2005, Nr. 4, p. 43–58, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367157092804/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Į šalinių ir literatūros sąrašus dėl objektyvių priežasčių neįtrauktos pozicijos, kurias savarankiškai gali pasitelkti kiekvienas olimpiados dalyvis: mokykliniai istorijos vadovėliai, kiti moksliniai veikalai, interneto resursai, enciklopediniai leidiniai.

PROGRAMĄ PARENGĖ:

1. Vyriausioji istorikė dr. **Sandra Grigaravičiūtė** (LGGRTC Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyrius).
2. Istorijos mokytojas ekspertas **Saulius Jurkevičius** (Vilniaus licejus).
3. Istorijos mokytojas ekspertas, dr. **Deimantas Karvelis** (Vilniaus Simono Daukanto gimnazija; Vilniaus Saulės privati gimnazija; LIMA narys).
4. Istorijos mokytojas metodininkas **Robertas Ramanauskas** (Vilniaus Užupio gimnazija; LIMA tarybos narys).
5. Istorijos mokytoja ekspertė **Žaneta Vaškevičienė** (Vilniaus Žvėryno gimnazija, LIMA tarybos pirmininko pavaduotoja).